

DOSTĘP DZIECI DO TERENÓW ZIELENI W TRAKCIE DROGI DO SZKOŁY: OD OPERACJONALIZACJI DO APLIKACJI DYNAMICZNEJ PRZESTRZENNE KONCEPCJI SPRAWIEDLIWOŚCI ŚRODOWISKOWEJ

Koncepcja sprawiedliwości środowiskowej skupia się na tym, kto jest narażony na negatywne oddziaływania środowiskowe, a kto zyskuje dostęp do dóbr środowiskowych, takich jak dostęp do miejskich terenów zieleni. Koncepcja ta rozwinęła się w ciągu ostatnich dziesięcioleci, stając się jednym z wiodących podejść do analizy społeczno-środowiskowej i nieodłączną częścią studiów miejskich. Aktualna debata dotycząca koncepcji sprawiedliwości środowiskowej koncentruje się na możliwościach poszerzenia sposobów jej rozumienia oraz na możliwości jej powiązania z innymi koncepcjami naukowymi, jak na przykład miejskimi usługami ekosystemów. Zdecydowana większość badań związanych ze sprawiedliwością środowiskową – w dostępie do terenów zieleni – bada ją w odniesieniu do miejsca zamieszkania osób. W sytuacji, gdy miejsce zamieszkania wykorzystywane jest jako przestrzenny punkt referencyjny, wtedy mamy do czynienia ze statycznym przestrzennie podejściem do sprawiedliwości środowiskowej. Niemniej jednak, podejście takie może być niewystarczające i zbyt wąskie jeśli chodzi o sprawiedliwość środowiskową. Niezależnie bowiem od tego, czy w ujęciu statycznym przestrzennie niesprawiedliwość środowiskowa występuje czy nie, może ona pojawić się w odniesieniu do tras, jakimi poruszają się codziennie mieszkańcy miast. Ta forma (nie)sprawiedliwości środowiskowej określona może być mianem (nie)sprawiedliwości w ujęciu przestrzennie dynamicznym. Występuje ona wtedy, gdy ma miejsce nierównomierny dostęp do dóbr środowiskowych w trakcie przemieszczania się osób, np. w trakcie ich drogi do pracy lub do szkoły.

Jednym z lepszych przykładów dynamicznego przestrzennie podejścia do sprawiedliwości środowiskowej jest kwestia dostępu do zieleni i usług ekosystemów w trakcie drogi dzieci z domu do szkoły. Dzieci są często określane mianem grupy społeczno-demograficznej, narażonej bardziej niż inne na wykluczenie. Dodatkowo, bardzo często dzieci mają gorszy dostęp – niż inni mieszkańcy miasta – do terenów zieleni w miejscu zamieszkania. W naszym wstępnym badaniu pt. „*Children’s green walk to school: An evaluation of welfare-related disparities in the visibility of greenery among children*” (Łaszkiewicz E. i Sikorska D.) opublikowanym w czasopiśmie *Environmental Science and Policy* w 2020 r. wykazaliśmy, iż dzieci należące do niższej klasy społeczno-ekonomicznej mają mniejsze możliwości doświadczania zieleni poprzez jej widok w trakcie drogi z domu do szkoły, niż te dzieci które należą do wyższej klasy społeczno-ekonomicznej. Nasze badanie zasygnalizowało konieczność szerszego ujęcia dynamicznej przestrzeni sprawiedliwości środowiskowej oraz zasadność pogłębienia analiz społeczno-środowiskowych, w oparciu o dodatkowe dane.

Głównym problemem badawczym, jaki podejmujemy w niniejszym projekcie, jest to czy i w jakim zakresie koncepcja sprawiedliwości środowiskowej może zostać rozszerzona w kierunku uwzględnienia dynamiki przestrzennej (tras, jakie osoby pokonują poruszając się w przestrzeni geograficznej z punktu A do B). Głównymi celami projektu jest rozwinięcie nowego, dynamicznie przestrzennego podejścia do analizy sprawiedliwości środowiskowej i jego przetestowanie na przykładzie dostępu dzieci do zieleni i usług ekosystemów w trakcie ich drogi z domu do szkoły w Łodzi. W ramach projektu proponujemy model koncepcyjny sprawiedliwości środowiskowej dynamicznej przestrzennie i wykorzystamy go dla następujących wymiarów:

- dystrybucyjnego – oznaczającego równy/sprawiedliwy dostęp do zieleni i usług ekosystemów w trakcie drogi dzieci z domu do szkoły, niezależnie od ich statusu społeczno-ekonomicznego;
- interakcyjnego – oznaczającego zagwarantowanie, iż preferencje i potrzeby związane z zielenią i usługami ekosystemów dostarczanych w trakcie drogi z domu do szkoły są dobrze rozpoznane u wszystkich dzieci;
- partycypacyjnego – oznaczającego zaangażowanie wszystkich dzieci i ich rodziców w procesy decyzyjne związane z kształtowaniem zieleni wzdłuż tras pieszych.

Niniejszy projekt poszerza możliwości rozumienia systemów miejskich poprzez zaproponowanie kompleksowego, interdyscyplinarnego podejścia, które łączy badania struktury zieleni z usługami ekosystemów oraz preferencjami i potrzebami mieszkańców. Dzięki projektowi możliwe będzie określenie roli zieleni w wyborze drogi dzieci z domu do szkoły. Nowatorskość realizowanych badań wiąże się z powiązaniem analiz społecznych i środowiskowych. W szczególności, w ramach projektu, zaproponowana zostanie procedura mapowania usług ekosystemów w małej skali przestrzennej, przy użyciu nowoczesnych metod analiz środowiskowych i badań terenowych. Dodatkowo, zrealizowane zostanie badanie ankietowe z procedurą mapowania tras dzieci do szkół. Przestrzenne analizy ilościowe, przeprowadzone w oparciu o zebrane dane, uzupełnią analizę jakościową dokumentów planistycznych.